

Procedeele de descoperire si de ridicare a înscrisurilor si a mijloacelor materiale de proba

A) Ridicarea de obiecte si înscrisuri

Pentru a putea fi folosite ca mijloace de proba în procesul penal, unele obiecte sau înscrisuri trebuie descoperite si stranse de catre organele de urmarire penala, prin intermediul unor procedee reglementate de Codul de procedura penala (art. 96-111).

Potrivit art. 96 C.proc.pen., organul de urmarire penala sau instanta de judecata are obligatia sa ridice obiectul si înscrisurile ce pot servi ca mijloc de proba în procesul penal. Ridicarea de obiecte si înscrisuri este un act procedural, care presupune cunoasterea, de catre organele judiciare a locului unde se gasesc acestea.

Masura ridicarii de obiecte si înscrisuri se dispune de catre organul de urmarire penala prin rezolutie, iar de instanta de judecata prin încheiere.

Legiuitorul a instituit doua modalitati de efectuare a acestei activitati:

- ridicarea la cerere (art. 96, 97, 98 C.proc.pen.);
- ridicarea silita (art. 99 C.proc.pen.)

Ridicarea la cerere consta în luarea obiectelor sau înscrisurilor ce pot servi ca mijloc de proba, de la persoana fizica sau juridica care le are în posesie si care este obligate sa le prezinte si sa le predea, sub luare de dovada, organelor judiciare.

Daca organul de urmarire penala sau instanta de judecata apreciaza ca si o copie de pe un înscris poate servi ca mijloc de proba, retine numai copia.

Daca obiectul sau înscrisul are caracter secret ori confidential, prezentarea sau predarea se face înconditie sa asigure pastrarea secretului ori a confidentialitatii. Nerespectarea acestei dispozitii legale constituie infractiune (art. 252 C. pen.). ' *Ridicarea la cerere* consta în luarea obiectelor sau înscrisurilor, atunci cand nu au fost predate de bunavoie, la cererea organelor judiciare.

În cursul judecatii, dispozitia de ridicare silita a obiectelor sau înscrisurilor se comunica procurorului, care ia masuri de aducere la îndeplinire prin organul de cercetare penala (art. 99 alin. 2 C.proc.pen.).

O ridicare speciala de înscrisuri si obiecte se refera la corespondenta si obiectele trimise de învinuit sau inculpat ori adresate acestuia si aflate în posesia unitatilor postale sau de transport. Astfel, daca sunt întrunite conditiile privitoare la existenta datelor sau indiciilor temeinice privind pregatirea sau savarsirea unei infractiuni pentru care urmarirea penala se efectueaza din oficiu si daca se impune pentru aflarea adevarului, iar stabilirea situatiei de fapt sau identificarea faptuitorului nu pot fi realizate în baza altor probe (art. 91 alin. 1 C.proc.pen.), instanta de judecata, la propunerea procurorului, în cursul urmaririi penale sau, din oficiu, în cursul judecatii, poate dispune prin încheiere motivate ca orice unitate postala sau de transport sa retina si sa predea scrisorile, telegramele si oricare alta corespondenta, ori obiectele trimise de învinuit sau inculpat, ori Procedura de retinere si predare a corespondentei si obiectelor se desfasoara în conditiile prevazute de art. 91 C.proc.pen. În cazuri urgente si temeinic justificate, masura poate fi dispusa, în scris, si de catre procurer, cu obligatia de a informa de îndata instanta.

Organul judiciar cerceteaza continutul corespondentei si obiectelor ce i se predau, retinand ceea ce este necesar pentru lamurirea cauzei. Corespondenta si obiectele ridicate care nu au legatura cu cauza se restituie destinatarului.

B) Perchezitia

a) Notiune. Clasificare

Perchezitia reprezinta actul procedural care consta in cercetarea efectuata asupra imbracamintei unei persoane sau la locuinta acesteia, cu scopul de a gasi si ridica obiecte sau înscrisuri, cunoscute organului judiciar, dar nepredate de bunavoie, precum si în vederea eventualei descoperiri a unor alte mijloace de proba necesare solutionarii cauzei penale. Fiind o derogare importanta de la principiul constitutional al inviolabilitatii domiciliului, consacrat în art. 27 al Constitutiei romane, legiuitorul a instituit numeroase garantii în vederea respectarii drepturilor si libertatilor persoanei, care ar putea fi încalcate prin dispunerea perchezitiei. In acest sens Codul de procedura penala stabileste în art. 100-106 cazurile si conditiile limitativ prevazute de lege în care se poate dispune efectuarea perchezitiilor. Textul constitutional stabileste, în mod expres, situatiile în care se poate deroga de la dispozitiile care consacra inviolabilitatea domiciliului si resedinta unei persoane, în alin. 2 al art. 27, printre care si situatia executarii unui mandat de arestare sau a unei hotarari judecatoresti. Totodata, ca o garantie suplimentara, prevederile constitutionale au suferit modificari în alin. 2, 3 si 4

ale art. 27 în sensul ca singura autoritate competenta sa dispuna perchezitia domiciliara este judecatorul. Perchezitia poate fi efectuata în conditiile si în formele prevazute de lege, perchezitiile în timpul noptii fiind interzise, în afara de cazul infractiunilor flagrante.

Ratiunea care a stat la baza restrangerii acestor drepturi si libertati fundamentale ale cetatenilor, prevazute de Constitutie, cum sunt inamovibilitatea persoanei, inamovibilitatea domiciliului, inamovibilitatea secretului corespondentei etc., rezida în rolul deosebit de important pe care îl au aceste procedee de investigate -

ridicarea de obiecte sau înscrisuri si perchezitia - în solutionarea unei cauze penale, Efectuarea la timp si în bune conditii a perchezitiilor si a ridicarii de obiecte si înscrisuri asigura procurarea unor probe indispensabile, iar uneori unice, pentru rezolvarea cauzei. Perchezitia poate fi efectuata ca urmare a refuzului de a se preda obiectele si înscrisurile solicitate dar se poate dispune si distinct de ridicarea de obiecte si

înscrisuri. Potrivit art. 100 alin. 1 C.proc.pen., cand persoana careia i s-a cerut sa predea vreun obiect sau vreun înscris dintre cele aratate în art. 98 tagaduieste existenta sau detinerea acestora, precum si ori de cate ori exista indicii temeinice ca efectuarea unei perchezitii este necesara pentru descoperirea si strangerea probelor, se poate dispune efectuarea acesteia . Perchezitia poate fi *domiciliara* sau *corporala*.

Perchezitia corporala consta în cautarea de obiecte si înscrisuri presupuse a se afla sau a fi ascunse în imbracaminte ori asupra corpului unei persoane (inclusiv în bagajele si mijloacele de transport cu care caia toreste). Cercetarea poate fi extinsa si asupra corpului persoanei perchezitionate pentru a se descoperi eventuale urme de violerita sau alte semne revelatoare ale faptei savarsite, *Perchezitia domiciliara* consta într-o cercetare efectuata în încaperile unde locuieste persoana perchezitionata si în dependintele acesteia.

b) Procedura de efectuare a perchezitiei si a ridicarii de obiecte si înscrisuri

Asa cum rezulta din economia textului art 100 C.proc.pen.. pentru a se dispune efectuarea unei perchezitii, este necesara" îndeplinirea, cumulativ, a unor conditii de fond si de forma. Astfel, efectuarea perchezitiei se poate dispune daca este incidenta una din urmatoarele cerinte esentiale:

- sa existe sau sa se presupuna, în mod întemeiat, ca exista un obiect sau înscris ce poate servi ca mijloc de proba. În posesia unei persoane fizice sau juridice care refuza predarea acestora, !a cererea organelor judiciare, tagaduind existenta sau detinerea ior;

- sa existe indicii temeinice ca efectuarea perchezitiei este necesara pentru descoperirea si strangerea probelor. Legea lasa la latitudinea organelor judiciare sa aprecieze daca se impune sau nu efectuarea perchezitiei. In literatura de specialitate, s-a apreciat ca este posi-bila efectuarea unei perchezitii, pentru prinderea faptuitorului, atunci cand sunt indicii ca el se afla ascuns într-o locuinta. Pentru efectuarea

perchezitiei domiciliare, se cer a fi îndeplinite si unele conditii formale:

- masura sa fie dispusa de catre judecator, prin încheiere motivata, în cursul urmaririi penale, la cererea procurorului sau in cursul judecatii. Masura nu poate fi dispusa înainte de începerea urmaririi penale;

- obligatia pentru organul judiciar care efectueaza perchezitia sa se legitimeze si sa prezinte autorizatia data de judecator;

- sa se faca în prezenta unor martori asistenti si a persoanei perchezitionate, iar în lipsa acesteia, în prezenta unui reprezentant, a unui membru ai familiei, sau a unui vecin, avand capacitatea de exercitiu. Daca persoana la care se face perchezitia este retinuta ori arestata, va fi adusa la perchezitie.

Organele judiciare care efectueaza perchezitia sunt:

- în cazul perchezitiei *domiciliare*: procurorul sau organul de cercetare penala, însoțit de lucratori operativi, în cursul urmaririi penale; în cursul judecatii, masura se comunica procurorului, în vederea efectuării acesteia. Cu ocazia unei cercetari locale, perchezitia poate fi efectuata si de catre instanta (art. 102 alin. 1 C.proc.pen.);

- în cazul perchezitiei corporate, se efectueaza dupa caz, de organul de cercetare penala, procuror sau judecator (art. 106 C.pr.pen.). Timpul de efectuare a perchezitiei este reglementat în art. 103 C.proc.pen., care prevede ca perchezitia domiciliata si ridicarea de obiecte si înscrisuri se poate face între orele 6,00 si 20,00, iar în celelalte ore numai în caz de infractiune flagranta sau cand perchezitia urmeaza sa se efectueze într-un local public. Perchezitia începuta între orele 6,00 si 20,00 poate continua si în timpul noptii.

Organul judiciar care efectueaza perchezitia, dupa prealabila legitimare si în cazurile prevazute de lege dupa prezentarea autorizatiei data de judecator, are dreptul sa deschida încaperile sau alte mijloace de pastrare în care s-ar putea gasi obiectele sau înscrisurile cautate, daca cel în masura sa le deschida refuza

aceasta. Organul judiciar este obligat sa se limiteze ia ridicarea numai a obiectelor sau înscrisurilor care au legatura cu fapta savarsita. Obiectele sau înscrisurile a caror circulate sau detinere este interzisa se ridica întotdeauna (art. 105 alin. 2 C.proc.pen.).

O alta obligatie prevazuta de lege pentru organul judiciar, menita sa fixeze un cadru procesual legal de efectuare a perchezitiei, în conditiile respectarii drepturilor si libertatilor fundamentale ale persoanei perchezitionate, este cea înscrisa în alin. 3 al art. 105 C.proc.pen., conform careia organul judiciar ar trebui sa ia masuri ca faptele si împrejurările din viata personala a celui perchezitionat, si care nu are legatura cu cauza, sa nu devina publice. Perchezitia corporala se efectueaza de catre organul judiciar care a dispus-o de persoana desemnata de acest organ, dupa ce, in prealabil, s-a legitirnat.

Perchezitia corporaia se face numai de catre o persoana de aceiasi sex cu cea cercnezitionata.

Referitor la actuala reglementare a perchezitiei corporate, observam unele c –erentieri ale conditiilor si procedurii de efectuare fata de perchezitia domiciliara, ce care le consideram nejustificate. Astfel, textul art. 100 C.pr.pen., care contine dispozitiile generale, privitoare ia conditiile de efectuare a perchezitiei, la felurile perchezitiei, ia organele care o pot dispune si efectua si fixeaza momentul procesual in care se poate dispune perchezitia, prevede, printre altele, în alineatul 6, ca perchezitia domiciliara nu poate fi dispusa inainte de inceperea urmaririi penale. Per a contrario, aceasta inseamna ca perchezitia corporaia poate fi efectuata si inaintea inceperii urmaririi penale. Or, in raport de de principiu! inviolabilitatii persoanei, proclamat prin art. 23 din Constitutie, este inadmisibili! a se accepta efectuarea unei perchezitii corporale asupra unei persoane, inainte de a se incepe urmarirea penaa.

Totodata, potrivit art. 100 alin. 3 C.pr.pen., numai perchezitia domiciliara este conditionata de autorizarea judecatorului data prin incheiere motivata, ceea ce Inseamna ca pentru perchezitia corporaia nu este necesarci autorizatia judecatorului.

Consideram, de asemenea, ca si aceasta diferenta de reglementare este inadmisibila, in raport de acelasi text constitutional, care consacra principiul inyiolabilitatii persoanei.

Aceste diferentieri, precum si altele care se refera la dispunerea perchezitiei, la timpul de efectuare, la obligativitatea prezentei martorilor asistenti. care garanteaza mai mult inviolabilitatea domiciliului decat inviolabilitatea persoanei, sunt, in opinia noastra, neconstitutionale si ar trebui remediate in viitorul cod de procedura penala.

In opinia noastra, consideram ca in viitoarea reglementare ar trebui sa se prevada posibilitatea perchezitiei corporale inainte de inceperea urmaririi penale, numai intr-o singura situatie, de exceptie, si anume in cazul infractiunilor flagrante.

Pentru ratiuni de operativitate si promptitudine, in cazul acelorasi infractiuni flagrante, tot pe cale de exceptie, s-ar justifica efectuarea unei perchezitii corporale si fara autorizarea judecatorului.

O dispozitie speciala este cuprinsa in art. 215 alin. 2 C.proc.pen., potrivit caruia, pot efectua perchezitii corporale asupra faptuitorului si pot verifica lucrurile pe care acesta le are cu sine, comandantii de nave si aeronave si agentii de politie de frontiera.

Trebuie sa se faca distinctie, insa, intre perchezitiile cu caracter judiciar, folosite ca procedee probatorii in cauzele penale si perchezitia vamala, extraju-diciara, care se face la punctele de trecere a frontierei de stat. In cursul efectuarii perchezitiei si a ridicarii de obiecte si inscristuri, organul judiciar trebuie sa le prezinte persoanei de la care sunt ridicate si celor care asista, pentru a fi recunoscute si a fi insemnate de catre acestea spre neschimbare, dupa care se eticheteaza si se sigileaza. Prezentarea acestor obiecte si inscristuri persoanelor prezente si martorilor asistenti constituie o garantie a legalitatii de efectuare a masurii, dar are si menirea de a face practic imposibila o contestatie ulterioara cu privire la provenienta si identitatea acestora.

Obiectele care nu pot fi insemnate ori pe care nu se pot aplica etichete si sigilii se impacheteaza sau se inchid, pe cat posibil, laolalta, dupa care se aplica sigilii.

Obiectele care nu pot fi ridicate se sechestreaza si se lasa in pastrare fie celui la care se afla, fie unui custode.

Probele pentru analiza se iau eel putin in dublu si se sigileaza. Una din probe se lasa celui de la care se ridica, iar in lipsa acestuia, reprezentantului, unui membru al familiei, celui cu care locuieste sau unui vecin si daca este cazul, custodelui. Proba lasata persoanei in cauza da posibilitatea acesteia de a cere o noua analiza in cazul in care are indoieli cu privire la autenticitatea probei analizate sau cu privire la obiectivitatea analizei

de la laborator. Aceasta dispozitie legala creeaza o garantie in plus a dreptului de aparare.

Cu privire la efectuarea perchezitiei si a ridicarii de obiecte sau inscristuri, legea prevede obligativitatea consemnarii acestora intr-un proces-verbal, care trebuie sa cuprinda, in afara mentiunilor

generate prevazute de art. 91 C.proc.pen., urmatoarele: locul, timpul si conditiile in care inscristurile si Obiectele au fost descoperite si ridicate, enumerarea si descrierea lor amanuntita, pentru a putea fi recunoscute. Totodata, se va face mentiune si despre Obiectele care nu au fost ridicate, precum si de acelea care au fost lasate in pastrare.

Copia procesului-verbal se lasa persoanei la care s-a facut perchezitia sau de la care s-au ridicat obiectele si inscristurile, ori reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar in lipsa, celor cu care locuieste, unui vecin si, daca este cazul, custodelui.

Pentru ca obiectele si inscristurile ridicate sa poata servi la solutionarea cauzei penale, legiuitorul a prevazut reguli speciale de conservare, restituire sau valorificare a acestora.

Astfel, obiectele si inscristurile ridicate, care constituie mijloace de proba, se atasaza la dosar sau sunt pastrate in alt mod. Obiectele si inscristurile ridicate, care nu sunt atasate la dosar, pot fi fotografiate, atasandu-se la dosar fotografiile, care se vizeaza.

Art. 109 alin. 3 C.proc.pen. prevede ca pana la solutionarea definitiva a cauzei, mijloacele materiale de proba se pastreaza de organul de urmarire penala sau de instanta de judecata la care se gaseste dosarul. Obiectele supuse confiscarii nu se restituie. Sunt supuse restituirii persoanei careia ii apartin:

- obiectele si inscristurile predate sau ridicate in urma perchezitiei si care nu au legatura cu cauza;

- obiectele ce servesc ca mijloc de proba, daca nu sunt supuse confiscarii, pot fi restituite persoanei careia îi apartin, chiar înainte de solutionarea definitiva a procesului, afara de cazul cand prin aceasta restituire s-ar putea stanjeni afierea adevarului. Organul de urmarire penala sau instanta de judecata pune in vedere persoanei careia i-au fost restituite obiectele, ca este obligata sa le pastreze pana la solutionarea definitiva a cauzei (art. 109 C.proc.pen.). Daca obiectele ridicate sunt dintre cele aratate in art. 165 alin. 2 C.proc.pen. si, daca nu este cazul a fi restituite, se conserva sau se valorifica prin intermediul unitatilor de profil.

In cazurile in care ridicarea de obiecte sau înscrieri se efectueaza la o unitate dintre cele prevazute în art. 145 C. pen., se vor aplica si prevederilor art. 111 C.proc.pen.

C) Cercetarea la fata locului

a) Notiune si importanta

Cercetarea la fata locului este un procedeu probatoriu care consta in deplasarea organului judiciar la locul unde s-a savarsit infractiunea sau unde s-a produs rezultatul ori unde au ramas urme, in vederea constatarii situatiei locului savarsirii infractiunii, a descoperirii si fixarii urmelor infractiunii, al stabilirii pozitiei si starii mijloacelor materiale de proba si a împrejurarilor în care a fost savarsita infractiunea.

Aceasta activitate procedurala se efectueaza numai atunci cand este necesar (art. 129 alin. 1 C.proc.pen.) si de urgenta, deoarece orice întârziere poate avea drept consecinta modificarea aspectelor locului savarsirii infractiunii prin disparitia sau denaturarea urmelor infractiunii.

Importanta acestui procedeu probatoriu consta în rolul pe care îl poate avea în afierea adevarului cu privire la existenta sau inexistentia infractiunii, la persoanele care au savarsit-o, precum si la alte împrejurari necesare pentru justa solutionare a cauzei.

b) Procedura cercetarii la fata locului

Cercetarea la fata locului se poate dispune atat în faza de urmarire penala. cat si în faza de judecata, procedura fiind distinct reglementata.

Astfel, potrivit art. 129 alin. 2 C.pr.pen., în faza de urmarire penala, organele de urmarire penala efectueaza cercetarea la fata locului în prezenta matorilor asistenti, cu exceptia cazurilor cand nu este posibil. Atunci cand este necesar cercetarea se face în prezenta partilor, însa neprezentarea partilor încunostiintate nu împiedica efectuarea cercetarii.

Din economia textului, rezulta, asadar, ca între procedura de efectuare a cercetarii la fata locului din faza de urmarire penala si cea din faza de judecata, exista deosebiri.

Principala distinctie consta în aceea ca în faza nepublica a procesului penal (în cursul urmaririi penale), cercetarea la fata locului trebuie efectuata *în prezenta martorilor asistenti*. Aceasta mentiune de obligativitate a prezentei martorilor asistenti nu este întâmplatoare. Ea exprima si reflecta grija si nevoia legiuitorului pentru a crea garantia ca cercetarea la fata locului se va efectua corect si temeinic.

Numai prin exceptie, cand prezenta martorilor asistenti nu este posibila, cercetarea la fata locului va putea fi realizata doar de organul de urmarire penala. In asemenea situatii, expresia „afara de cazul cand aceasta nu este posibil”, impune concluzia logica ca *ori de cate ori cercetarea la fata locului* va fi efectuata numai de organul de urmarire penala, vor trebui sa existe în dosar dovezi certe care sa probeze imposibilitatea prezentei unor martori asistenti. In faza de judecata, care este caracterizata prin publicitate, instanta efectueaza cercetarea la fata locului fara participarea martorilor asistenti. In acest sens, art. 129 alin. 4 C.pr.pen. prevede ca cercetarea se efectueaza de catre instanta, cu citarea partilor si în prezenta procurorului cand participarea acestuia la judecata este obligatorie.

Pentru garantarea dreptului de aparare, învinuitul sau inculpatul retinut sau arestat trebuie sa fie adus la cercetare. Numai prin exceptie, daca nu poate fi adus, organul de urmarire penala are obligatia sa-i puna în vedere ca are dreptul sa fie reprezentat si îi asigura, la cerere, reprezentarea.

Aparatorul învinuitului sau inculpatului are dreptul să participe la cercetarea la fața locului, sens în care să fie încunostiintat cu privire la ziua și ora desfășurării acestei activități, însă lipsa să nu împiedice efectuarea cercetării. Pentru asigurarea desfășurării în bune condiții a cercetării la fața locului, organul de urmărire penală sau instanța de judecată pot interzice persoanelor care se află ori vin la locul unde se efectuează cercetarea, să comunice între ele sau cu alte persoane, ori să piere înainte de terminarea cercetării. Despre efectuarea cercetării la fața locului, constatările făcute, urmele și obiectele găsite și ridicate, se încheie un *proces-verbal*, care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute în art. 91 C.proc.pen. și următoarele: descrierea amănunțită a situației locului faptei; descrierea urmelor găsite, a obiectelor examinate și a celor ridicate; a poziției și stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redată cu precizie și, pe cât posibil, cu dimensiunile respective. La procesul-verbal se pot anexa și schițele, desenele, fotografiile sau alte lucrări asemănătoare care vor fi vizate de organul care a efectuat cercetarea.

D. Reconstituirea

a) Noțiune și importanță

Atunci când este necesară verificarea și precizarea unor date de la locul faptei, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate să procedeze la *reconstituire* care constă în reproducerea, în întregime sau în parte, a modului și condițiilor în care s-a săvârșit fapta. Cu ajutorul reconstituirii, organele judiciare pot desprinde concluzii mai aproape de realitate cu privire la veracitatea declarațiilor martorilor și la rolul fiecăruia din obiectele materiale în comiterea faptei, cât și asupra aptitudinii acestora de a servi ca mijloace materiale de probă. Reconstituirea se face în prezența învinuitului sau inculpatului și în aceleași condiții de loc și timp în care s-a săvârșit infracțiunea.

Oat fiind faptul că prin reconstituire se imită modul de săvârșire a unei infracțiuni, în literatura de specialitate s-a apreciat că nu se poate efectua reconstituirea dacă s-ar aduce atingere moralității publice, sau dacă s-ar crea o anumită stare de pericol pentru ordinea publică. Reconstituirea nu trebuie confundată cu *experimentul judiciar*, prin care uneori organele de urmărire penală verifică, la locul faptei sau în alta parte, posibilitatea ca o anumită acțiune să fi avut loc, în anumite condiții de loc și de timp. Trebuie însă menționat că experimentul judiciar nu este un mijloc de probă legal și nici un procedeu de probațiune admis de lege.

b) Procedura reconstituirii

Reconstituirea poate fi făcută atât în fața de urmărire penală, cât și în fața de judecată, numai la fața locului.

Spre deosebire de cercetarea la fața locului, prezența învinuitului sau inculpatului este *obligatorie*. De asemenea, trebuie să fie prezenți martorii asistenți, afara de cazul când nu este posibil. Referitor la obligativitatea prezenței martorilor asistenți la reconstituirea efectuată în fața de urmărire penală, facem trimitere la comentariul de la secțiunea anterioară. Atunci când este necesar, pot participa și partile, sens în care vor fi încunostiintate cu privire la data și ora reconstituirii. Neprezentarea partilor încunostiintate nu împiedică efectuarea reconstituirii. Despre efectuarea reconstituirii se încheie un *proces-verbal* care trebuie să cuprindă, în principiu, aceleași mențiuni ca și procesul-verbal de cercetare la fața locului. De asemenea, se pot face schițe, fotografii, desene, care se vizează și se anexează la procesul-verbal.